

QUADERNS

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL

Fe i cultura

en Joan Maragall

JORDI MARAGALL i NOBLE

(17)

1993

Q U A D E R N S

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL

Fe i cultura

en Joan Maragall

JORDI MARAGALL i NOBLE

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL

CRISTIANISME I CULTURA

Rivadeneyra, 3, baixos
08002 BARCELONA

Editorial Claret

ÍNDEX

<i>Sobre la religiositat de Joan Maragall</i>	5
---	---

ARTICLES

Federico Nietzsche, II (19-IX-1900)	9
Esta es mi fe (11-II-1907)	11
La ciutat del perdó (10-X-1909)	14
La iglésia cremada (18-XII-1909)	16
Preparad los caminos (13-VII-1911)	21
Carta a una señora (9-XI-1911)	25
La panacea (16-XI-1911)	28

POEMES

L'oda infinita (30-IV-1888)	31
El mal caçador (1896)	32
La fi d'en Serrallonga (1900)	35
Cant espiritual (1909-1910)	39

El text dels articles segueix l'edició de les Obres completes de Selecta (Barcelona: 1981). El text dels poemes segueix l'edició de Poesia completa, a cura d'Enric Bou (Barcelona, Empúries: 1986).

*Editorial Claret, S.A.
Roger de Llúria, 5 - 08010 Barcelona
Imprès a Libergraf, S.A.
Constitució, 19 - Barcelona
ISBN 84-7263-888-X
Dipòsit Legal: B. 37.532-1993
Novembre 1993*

SOBRE LA RELIGIOSITAT DE JOAN MARAGALL

En la seva infantesa Maragall jugava a dir missa i manifestava una tendència a l'aïllament, a la soledat, i a una vida interior rica en vivències molt personals. Visqué en una família creient que practicava la religió amb regularitat. Però aviat vingueren els dubtes i la lluita interior.

De jove deuria seguir aquest tarannà fins que, als seus 25 anys, en les notes autobiogràfiques es manifesta rebel i disposat a trencar amb totes les convencions: «Naturalesa, Art, Amor, reduïts a suprema unitat: és a dir, la Bellesa. Heus aquí mon ideal.» I en un altre moment de les mateixes notes diu: «La fe religiosa fou entusiasta fins tot just deixar-me fer en recolliment la primera Comunió.» És imprescindible transcriure fragments més extensos d'aquestes notes autobiogràfiques perquè sols així podrem comprendre l'evolució en el pensament de Joan Maragall. El seu entestament gairebé ingenu de brillar (sic) en «lo artístic literari» queda ben expressat en les notes esmentades: «Serà cosa de temperament: el meu caràcter és indolent; repugna tot lo pràctic; està constituït per una sensibilitat exagerada, a voltes fins extravagant, i un amor propi que va molt més enllà de lo que poden pensar els que em tracten: la sensibilitat em fa de religió, la indolència de filosofia i l'amor propi de caràcter; per això és que, prenent eixes paraules en lo sentit fals, estricte, convencional en què se solen usar, resulto ser un home sense religió, sense conviccions i sense caràcter.» I continua: «Però a mi què em fa? La Naturalesa és Déu Pare, l'Art Déu Fill, l'Amor Déu Esperit Sant, que són un sol déu: la Bellesa. Això per a mi és tot; lo demés (progrés, ciència, ambició, civilització, etc., etc.) és pols, misèria... o evolucions de sers de baixa mà; sers amb qui no em vull confondre vers un fi que no conec. I aquesta religió té els seus sacerdots, els artistes; els seus profetes, els genis artístics; el seu evangeli, les obres genials artístiques; els seus creients, els aficionats a les Belles Arts; els seus místics, els enamorats; és inútil dir que té també els seus màrtirs, perquè els veiem a totes hores.» Després,

en forma de vers expressa el Credo d'aquesta religió, cap al final de la qual diu:

No sents corre' un misteri
visible i invisible de tu a mi?
Doncs omple-te'n el cor d'aquest misteri
i, al negar-s'hi de goig el sentit teu,
anomena'l com vulguis
anomena'l amor, delícia, Déu!

Són paraules del Faust de Goethe, que a les notes són transcrites en alemany, amb lletra gòtica. La traducció de Maragall és posterior i la va incloure a la Margarideta, publicada el 1904 per L'Avenç. Aquesta transcripció de les Notes Autobiogràfiques dels 25 anys no es troba sencera en els fragments de en les Obres Completes, sinó en l'Esbós biogràfic de Gabriel Maragall i Noble (Barcelona, Ed. 62: 1988).

Tot plegat ens ofereix el tarannà, encara religiós, de Maragall als 25 anys. Religiós però no catòlic. Ni tan sols cristià. Un nou equilibri el retrobarà més tard, cap als seus 28 anys. Però en cap manera renunciarà a aquelles conviccions. Seran matisades i prendran nova forma. Fins que als seus 50 anys n'escriurà unes altres, més breus, on el retorn del Déu Pare, el Deu cristià, es farà patent: «Tot quan sóc i tinc ho dec –però directament, m'enteneu?, no mitjançant cap esforç meu– al Pare que està en el cel i al qui em donà aquí en la terra.» Entre els 25 i els 50 anys s'esdevé així un drama, o una evolució dramàtica, en la qual hi jugaran molts personatges de la història del pensament: Nietzsche, Novalis, Carlyle, Emerson, i alguns amics seus: Soler i Miquel, Josep Pijoan, Miguel de Unamuno, Francisco Giner de los Ríos, el bisbe Torras i Bages. Parlo sols d'aquells que en alguna mesura influïren en el seu tarannà religiós. Els epistolaris amb aquests amics, i encara amb d'altres com Lloret, Lluís i Lluís, Carles Rahola, Roura o Freixas, donen pistes per aprofundir en aquest que jo en dic drama personal. Si a més hi afegim algunes de les seves obres poètiques o en prosa –El Comte Arnau, «Dimecres de Cendra», «Lo Diví en el Dijous Sant», «La Nit de la Puríssima», «Corpus», «Soletada», «Quaresma», «Pasqua», «Nadal comença», «El Mal Caçador», «La Fi d'en Serrallonga», «Cant Espiritual», entre les poètiques, i molts dels articles o dels Elogis–, tindrem un esbós de l'evolució religiosa de Joan Maragall.

Josep Pijoan penso que va llegir pocs articles de Maragall. Si més no s'erra quan diu que si Maragall no hagués estat un poeta, no val-

dria la pena de parlar-ne massa. Que hauria estat un periodista, un bon periodista i res més. Diem que s'erra perquè en alguns articles manifesta una personalitat arrelada a la preocupació fonamental de la seva vida: lligar el temporal a l'etern.

En aquest recull de poemes i d'articles hi incorporem alguns dels poemes ja esmentats i els articles que més o menys directament planegen temes relacionats amb el sentiment i el pensament religiós. En tots ells es manifesta aquesta tensió entre «lo temporal i lo etern».

La sensibilitat de Maragall és molt viva i rep amb emoció tota notícia del món exterior. És a l'interior de la seva consciència que la notícia esdevé missatge, com diu Gabriel Maragall i Noble en l'Esbós biogràfic ja esmentat. No és tan sols això: perquè existeix en Maragall un fons de puresa de la consciència, és la raó per la qual la contemplació del paisatge o la consideració dels esdeveniments humans es produeixen ja amb una dinàmica que va des de dins a fora. En la recepció de la notícia hi ha, doncs, una projecció de la consciència i un llunyà ressò de l'Absolut. Aquesta dinàmica hi és present des que, vençuda la crisi de joventut, comença cap als 28 anys a cercar una serenitat que constituirà un objectiu de tota la resta de la seva vida. Serenitat assolida en durs combats entre la sensibilitat, que voldria retenir com a eterns tants moments de cada dia, i la consciència del transcendent que nia en el seu interior. La conferència del pare Miquel Batllori L'inconformisme religiós de Joan Maragall (Barcelona, Selecta: 1963), arran del centenari del naixement del poeta i el cinquantenari de la seva mort, ens parla amb precisió d'aquesta evolució dramàtica i analitza el «Cant espiritual» per trobar-hi un fons de fe cristiana. És més, transcriu unes paraules de Miquel Batllori ben explícites: «Poques setmanes fa, a Roma, un crític amic meu em deia que, per més que ens esforcem no reixirem mai a donar a aquell poema una interpretació catòlica. Jo diria més tost que es fa difícil, impossible, de donar-li una interpretació no catòlica.» La qual cosa no exclou que Miquel Batllori reconegui que hi ha en el Cant un «contrast dialèctic». Diu: «Quan Maragall escriu i publica el seu "Cant espiritual", la crisi d'agnosticisme de la seva joventut és ja superada. Ha arribat ja en un moment de plenitud espiritual i cristiana. Però li resta la inquietud d'aquell contrast dialèctic: Déu com a dada de la religió revelada, la Natura com a experiència de religió natural.» Aquesta inquietud la conservaria tota la resta de la seva vida. Però Eugenio Trias (El pensament de Joan Maragall, Barcelona, Ed. 62: 1982) reconeix que si alguna filosofia hi ha en el pensament de Maragall, aquesta és cristiana. No dubtem però a ex-

pressar la nostra conformitat amb la manera com Miquel Batllori considera la religiositat de Maragall. Inconformisme és la paraula. L'article «La Iglesia Cremada» en dona un veritable testimoniatge. I «Ciutat del Perdó», article que si hagués estat publicat en el moment en què el va escriure hauria pogut evitar l'afusellament de Ferrer i Guàrdia, és un altre testimoniatge. Però llegiu també «La Panacea» o «Carta a una Senyora» i respirareu el mateix clima.

La sèrie de poemes i articles que avui oferim al lector donen notícia del contrast dialèctic de què parla Miquel Batllori. No són ni rotundes afirmacions ni negacions absolutes. Són més aviat exponents d'aquella tensió entre la Natura i Déu, el Déu cristià. Però sempre aflora, més o menys explícita, la convicció que la veritat es troba a la consciència. És veritat que en tot cas es tracta d'una religiositat molt personal. Fins diria molt individual. Sols el fet que entre els Elogis escrivís també l'«Elogi del Poble» explica la dimensió social de la seva religiositat, de la qual parla també Ramón Sugranyes de Franch en uns articles a Serra d'Or i a Qüestions de Vida Cristiana (núm. 5, 1960). Aquest és «A l'entorn de la posició religiosa de Maragall» i aprofundeix en l'impuls d'amor i de felicitat de l'autor del «Cant espiritual». Al nostre entendre la tesi fa diana, però potser negligeix massa la crisi de joventut que ja hem esmentat, sense la qual no es comprendria que l'evolució en el pensament de Maragall fos dramàtica, com hem estat dient.

D'altra banda, Sugranyes fa referència a un article de 1897, «La dimensió social del clero», que parla d'un discurs de Radini Tedeschi, el cardenal de qui fou jove secretari el Sant Pare Joan XXIII. I lliga l'interès de Maragall en aquell any amb el que molt després s'expressà en el Concili Vaticà II, inspirat per l'esmentat Papa Roncalli.

A Maragall, en definitiva, no se li escapà cap dels aspectes positius de l'Església Catòlica, tot i l'inconformisme ja esmentat, de què parla Miquel Batllori.

Sigui com sigui, en aquesta selecció de poemes i articles no podem incloure tot el que Maragall digué sobre la seva religiositat. Hi manca per exemple, molt del que digué en el seu epistolari. Que el lector hi trobi però el signe dominant del seu pensament religiós.

Joan Maragall morí serè, lúcida i conscient del que s'esdevenia. Després de combregar, en el llit de mort, digué a la seva esposa que amb aquell acte li havia fornit el moment més feliç de la seva vida.

JORDI MARAGALL I NOBLE

ARTICLES

FEDERICO NIETZSCHE, II

Al leer la noticia de la muerte de Nietzsche una fuerte piedad invadió nuestra alma: la vida y la muerte de este hombre tienen algo de trágico, algo que espanta y apiada.

Nietzsche es un sediento de absoluto, un sediento de Dios; pero no quiso bajarse a beberlo en la fuente de la fe, y murió de sed. Una gran potencia que había en su espíritu le hizo soberbio como no puede serlo un hombre: el límite de nuestra razón y de nuestros sentidos lo despreció, y quiso comprender lo incomprendible, lo que hay que presentir y adorar con humildad. No vio la altísima dignidad que encierra esa humildad humana que puede orar trémula y ansiosa en su presentimiento de lo eterno; negó todo lo que no comprendía, e intentó crear un mundo a su imagen y semejanza. Un hombre que quiere hacerse Dios, ¡tragedia terrible y grande!

En esa desesperada génesis de su mundo, ¡cuántas imprecaciones, cuántos tormentos, cuántos gritos desgarradores, cuántas carcajadas aturdidoras, y cuánto esfuerzo!

Buscando al hombre puramente humano se le apareció primero en el paganismo, en su más alta expresión, en los trágicos griegos. Pero vio que desde entonces el espíritu humano había andado y creyó que Wagner era el trágico griego de hoy, y se hizo wagneriano. Ni su sed de absoluto ni su espíritu potente y soberbio podían definirse dentro de una concepción meramente wagneriana de la vida, y entonces su superioridad reniega el maestro de Bayreuth y lo ridiculiza por pedante y por limitado.

—¡Más! ¡más! —le grita su sed de Dios; y busca, busca al hombre endiosado en la gran subida de savia del Renacimiento, en las maldades grandes y alegres de un César Borgia, y en la humana omnipotencia de Napoleón.

—No basta; ¡más! ¡más! —y busca, busca el sobrehumano humano; y

buscándolo entre la espesura de las ideas adquiridas, de las doctrinas hechas de las religiones que le ponen todo cielo de por medio, maldice, destruye y avanza por la tierra, despejándola de toda florescencia metafísica y haciendo brotar de ella bellezas y más bellezas que le van al alma y que muestra y esparce con portentoso genio ante los ojos deslumbrados del hombre de hoy, a quien desprecia en nombre del superhombre que quiere formar y que ha de ser el *sentido de la tierra*.

Pero ved cómo muestra a ese superhombre: no con calma de creador, no con acento sereno de triunfo, sino con gestos descompasados, a gritos desgarradores, como para ahogar aquel otro grito interno que no se acalla y le dice: –No basta; ¡más! ¡más!

Es una impresión extraña y hondísima la que produce el libro capital de Nietzsche: *Así habló Zarathustra*. El esfuerzo que representa, asombra; su poesía maravillosa penetra hasta la médula; su intensidad inquieta; su optimismo, lejos de saciar el espíritu, lo irrita y le da vértigos. Es el optimismo exasperado de un grandísimo poeta que quiere deslumbrarse a sí propio y a los demás con la hermosura de lo terreno para no ver el abismo de eternidad que le atrae. Y en sus cantos a la materia y al egoísmo pone todos los deliquios de un místico y todos los renunciamentos de un asceta. Afirma desesperadamente que ha encontrado todo su hombre, todo su mundo, y él mismo no puede creerlo. Y es que sin quererlo confesar a quien busca es a Dios, su gran tormento.

San Agustín, que también buscó mucho a Dios, dijo en sus *Confesiones*: «Alégrense (los hombres) de su ignorancia, y ténganse por felices de no poder hallaros, porque no hallándoos es como os hallan mejor; pues vuestra grandeza infinita es causa de que les sea imposible el encontraros; y si os encuentran según su imaginación y sus ideas, encontrándoos no os encuentran, porque su inteligencia finita y limitada no puede contener un Dios infinito e incomprensible a ella.»

Por esto el grito triunfante de Nietzsche al manifestar que ha encontrado *su* Dios, estremece; y estremece más ver desfallecer al triunfador en seguida de su triunfo. Nietzsche desfallece en la locura, y permanece atónito en sus tinieblas hasta que muere.

El mismo San Agustín que acabamos de citar, y cuyo espíritu se enlaza misteriosamente con el de Nietzsche en nuestro pensamiento, ha dicho: «Porque nos has criado a todos para Ti, y nuestro corazón está inquieto hasta que en Ti descansa».

Pueda el alma del desventurado filósofo alemán descansar al fin en él. Cierto que su soberbia fue como satánica y que destruyó mucho. Pero él mismo dijo por boca de Zarathustra: «Amo a los grandes des-

preciadores, porque ellos son los grandes veneradores y flechas del anhelo hacia la otra orilla». Y Nietzsche fue así: despreció muchas cosas por repugnancia a lo convencional, a lo mezquino: por amor a lo grande, a lo nuevo, a lo que mueve al hombre a altas empresas. En medio de grandes contradicciones que atestiguan su absoluta sinceridad, fue sobre todo una «flecha del anhelo hacia la otra orilla». Dios acoja en ella su alma, en gracia al grande anhelo con que le buscó, aunque fuera por caminos extraviados.

19-IX-1900

ÉSTA ES MI FE

Hoy he visto el semblante de Barcelona ligeramente aterrorizado. Como a una persona querida, le hubiera dicho: –¿Qué tienes? ¡Estás pálida!– Aunque yo bien sé lo que tiene: una inquietud, una certidumbre, una pequeña cosa que hiela la sangre. No es un terror de temblar fuertemente ante un gran peligro que amenaza de frente y que pide aprestarse para la lucha arrojando una muerte gloriosa; no es el de Port-Arthur el otro año, ni siquiera el de San Petersburgo ahora; no es el de una guarnición aislada frente a un ejército poderoso que empieza a descubrir sus formidables máquinas de guerra en orden de batalla, ni tampoco el de una ciudad que siente el sordo subir destructor de una marea de odio en su seno, no; es una pequeña espina en las entrañas. Una punzada de cuando en cuando. El médico, los amigos, uno mismo, se dice: –Quizás no sea nada. ¡Quizás!

¿Qué se proponen? ¿qué quieren? ¿contra quién o contra qué van... ésos? ¿Ésos? ¿Quiénes? ¿o quién? ¡Porque puede ser uno solo! Uno por el simple gusto de hacer mal como un demonio. Un chorro de agua en un nido de hormigas; un escopetazo de perdigones en un árbol lleno de pajarillos, ¡qué!, una pedrada en un cristal muy grande y muy brillante, tentador... Todos tenemos algo de demonio. Pero algunos lo tiene todo. Uno solo entre medio millón, y basta. Buscadle. Una aguja en un pajar. ¡Buscadla!

Y ante esa aguja, ante esa punzadita en las entrañas –que quizás no sea nada... ¿nada?– la ciudad siente la inutilidad –quizás– de todo esfuerzo; el enfermo se fastidia del remedio heórico que da en vago... Sólo en el azar puede creer, en un cambio de tiempo... y olvidar. Pero, he aquí

que vuelve la punzadita y a veces dos o tres seguidas, y el hombre palidece. –Pero ¿qué es eso? –No sé... Mis humores deben estar malos.

¡Pobre ciudad! ¡Pobre Barcelona mía! Hoy te he visto un poco pálida. Todo está igual, si se quiere; las tiendas bien abiertas, las gentes por las calles a sus quehaceres, ni más aprisa ni más despacio, el ruido igual de tantos carruajes... Pero, no sé... parecía que se veían más hombres... o menos mujeres... no sé... y en las plazas faltaban muchos niños. ¡Cómo se encuentran a faltar los niños en las plazas! ¡Ver niños en la vía pública da una confianza, una alegría! Pero cuando los niños no están, su vacío parece llenarlo el miedo.

Y ayer «no pasó nada»; ni hoy tampoco... puede ser. Sin embargo, a cada instante parece que va a oírse el triste estruendo. Aquella institutriz inglesa tampoco estaba hoy en el paseo con su educanda, como solían cada mañana. He entrado en una tienda, y el tendero estaba triste. ¡Pobre tendero! Eso pasará, eso pasará...

¡Pobre Barcelona! ¿qué culpa estás pagando? Eres un poco jactanciosa, sí, un poco fachendera –ya te lo han dicho, te está bien–; pero por esto mismo da más pena verte así, mustia y alicaída. Mejor te sientan las grandes conmociones, cuando negrean las plazas y brillan los sables, y se cierran las puertas con estrépito, y la muchedumbre grita y corre... y ríe a veces, en el terror, a grandes carcajadas un poco histéricas; cuando las calles quedan bien desiertas al paso de las patrullas, y las plazas tomadas militarmente en sus bocacalles, con el blanco vacío en medio; pero las cabezas asoman por todas partes sonriendo ya a la esperanza de que todo ello va a pasar, y la ciudad quedará. Hay siempre en esta ciudad una gran fe en el porvenir. Es ésta su jactancia. Pero ¿es un mal? No. El mal es esta punzadita que hiela la sangre en las venas...

Porque aun en los temperamentos mejor dispuestos –y tal vez más en ellos– acaba por producirse un mal humor; y empieza la hipocondría: aquello de, en medio de la actividad y el placer, quedarse con la mirada fija en el vacío pensando en lo que a uno le puede estar pasando por dentro. ¿Será una tisis? ¿será un cáncer? ¿o el anuncio de una muerte repentina? Y aparece la triste procesión de los males imaginarios; un velo fúnebre se interpone entre la vida y nosotros; los placeres más puros pierden su sabor; las acciones más eficaces son engendradas en desaliento; la fuente de la vida está contaminada y brota turbia. Desconfiamos de todo, y cuanto se nos pone delante se nos hace sospechoso: el médico, el boticario, el vecino y el que está ausente. Perdemos el apetito y todos los apetitos; ciérrase el porvenir, que es la juventud perpetua; cualquiera edad es entonces la vejez; la muerte está

en puerta, no hacemos testamento sólo por miedo a hacer testamento.

Sin embargo, una ciudad es otra cosa... ¡Una ciudad! Si de esta cuartilla que ahora empiezo a escribir a la que concluí con el párrafo anterior han pasado veinticuatro horas, mis palabras, siendo sinceras, sonarán muy diferentes de las de ayer. La hermosa facultad de olvidar tiene, en los seres colectivos, una fuerza portentosa, y de ahí su perpetua juventud. Porque la juventud consiste no sólo en mirar al porvenir, sino también, y tal vez principalmente, en no tener pasado. Y hoy, al salir a la calle, me ha parecido que ya nadie se acordaba de ayer; y en vista de ello yo también lo he olvidado.

¿Veis la virtud de la ciudad? Si yo me hubiera quedado hoy en casa revolviendo en mí aquellos humores, estaría ahora augurando males y maquinando remedios seguramente desproporcionados; y me habría hecho muy viejo en veinticuatro horas. ¡Pero no! Me he lanzado a la calle a vivir con mis conciudadanos y muchos otros han hecho como yo, y nos hemos inspirado una mutua confianza. Y nos ha parecido que, en el mero hecho de renacer la alegría entre nosotros, ya habíamos vencido espiritualmente al mal. Y tal vez sea verdad. Además, hoy hacía sol...

Esta mutua inspiración de confianza, esta propagación de una alegría entre tristes... (¿de dónde sale?), esta victoria espiritual, este sol en la calle... esto es lo que hace la ciudad. Esto es la ciudad: a pesar de la herida de ayer y a pesar de la herida de mañana; a pesar de los que se van, y a pesar de los que quedan para mal. Todo está en que quede también el principio ciudad —¿me entendéis?—, el principio de confianza, el principio amor, el principio calle, alegría, victoria... Y también en que, tras un día tétrico, haga un buen sol. Con todo esto se vence. Y contra el espíritu no hay bombas.

Las bombas pueden matarme a mí y al vecino y al primer magistrado, y a mil vecinos y magistrados; pero a la ciudad no la puede matar sino Dios. Caerán, si queréis, todas sus piedras en ruinas al estruendo de una maquinación monstruosa; pero si sobre ellas queda flotando el espíritu que las levantó, este espíritu volverá a levantarlas en más altas torres, porque en todo renacimiento hay un impulso de ir más allá. ¡El espíritu se venga! ¡el espíritu se venga!...

Y ahora me diréis si no hice bien en lanzarme a la calle esta mañana dejando mi escrito a medias. Ved cómo ahora se me ha vuelto a un término bueno. ¡Ah! siempre deberíamos hacer así con las cosas tristes: no darlas por terminadas hasta que se volvieran a su natural fin de bien por ellas mismas: es decir, por nosotros, que las hacemos cuales

somos. Y que somos a un fin de bien, el corazón nos lo dice. ¡Al menos ésta es mi fe!...

11-II-1907

LA CIUTAT DEL PERDÓ

Algunes nobles veus que aquí mateix s'han alçat i altres que n'he sentit per altra banda m'han demostrat que a Barcelona hi ha voluntat d'amor. Mes en totes aquestes veus, aixís com en algunes menys amoroses, un xic iròniques, que també he sentit, hi batega o apareix clarament en un to o altre aquesta pregunta: –¿I quin ha d'ésser l'objecte del nostre amor, redemptor de la ciutat?– Jo diria: –El que el cor vos diga en cada moment. –I quan tristament pressento que més d'un hauria de respondre'm: –És que en aquest moment el cor no em diu res!

¿El cor no vos diu res, ara, mentres estan afusellant gent a Montjuïc solament perquè en ella es manifestà amb més claredat aquest mal que és el de tots nosaltres? ¿El cor no vos diu anar a demanar perdó, a genollons si convé, i els més ofesos els primers, per aquests germans nostres en desamor que volien aterrar per odi aquesta mateixa ciutat que nosaltres els deixàrem abandonada per egoisme? Estem en paus, doncs. ¿I ells han de pagar la pena només perquè la seva acció cau dintre un còdic, mentres la nostra inacció és tan baixa que ja no pot caure enlloc? Aneu a demanar perdó per ells a la justícia humana, que serà demanar-ne per vosaltres mateixos a la divina, davant de la qual sou potser més culpables que ells.

Com vos podeu estar aixís tranquils a casa vostra i en els vostres quefers sabent que un dia, al bon solet del dematí, allà dalt de Montjuïc, trauran del castell un home lligat, i el passaran per davant del cel i del món i del mar, i del port que trafiqueja i de la ciutat que s'aixeca indiferent i poc a poc, ben poc a poc, perquè *no s'bagi d'esperar*, el portaran a un racó de fosso, i allí, quan toqui l'hora, aquell home, aquella obra magna de Déu en cos i ànima, viu, en totes ses potències i sentits, amb aquest mateix afany de vida que teniu vosaltres, s'agenollarà de cara a un mur, i li ficaran quatre bales al cap, i ell farà un salt i caurà mort com un conill... ell, que era un home tan home com vosaltres... potser més que vosaltres!

¿Com vos podeu estar a casa vostra, i asseure-us a taula voltats de

fills i posar-vos al llit amb la muller, i atendre a vostres negocis, i que aquesta visió no se us posi al davant i no us nuï el mos de pa en la gola, i no us glaci el petó als llavis i no us privi d'atendre a tota altra cosa que no sia ella?

I això no us despertarà l'amor? ¿Encara preguntareu quin puga ésser son objecte, ara, de seguida? ¿Doncs quin altre que aquest? ¿Com podeu pensar en res més del món ara com ara? ¿Ni com heu pogut deixar passar tant temps? I mentrestant ja han mort aixís tres homes, i els que s'esperen...!

¿No la sentiú la germanor amb aquests infeliços? No ho vulgueu saber lo que han fet: mireu-los només a dintre els ulls: vegeu! sou vosaltres mateixos: un home com vosaltres; amb això n'hi ha prou: capaç de tot el vostre bé i de tot el vostre mal: com vosaltres del seu. An aquest home, jo no dic que se'l deixi anar i se l'abandoni i se'l torni lliure al seu odi i a les seves malifetes: no, an ell com a nosaltres, ens convé ésser presos d'una manera o altra, i redreçats baldament sia a cops de mall, i pastats tots plegats de cap i de nou en l'amor de la ciutat nova encara que sia amb gran sofriment d'ell i nostre, mentres el sofrim junts; però, en compte d'això, ¿matar-lo, matar-lo fredament per un tràmit senyalat i a una hora fixa, com si la justícia humana fos quelcom segur, infal·lible, definitiu com la mort que dóna? què us en sembla?

Si an aquest home l'haguéssiu mort batent-vos com a lleons amb ells al peu d'una barricada o a la porta d'una iglésia, jo no us en podria fer cap càrrec, perquè en tal combat hauríeu demostrat el vostre amor a alguna cosa, exposant la vostra vida pel vostre ideal; i per l'amor d'un ideal i sa valentia podem ésser absolts de moltes coses. Mes ara, qui us absol? ¿On és el vostre ideal, el vostre amor i el vostre sacrifici? ¿on l'heu demostrat el vostre valor? Doncs no vulgueu ésser covards dues vegades. Si llavors el vostre valor havia d'estar en les armes i no el tinguéreu, tingueu-lo almenys ara en el perdó, que és ben bé l'hora.

I ja ho veureu: les vides que haureu salvat us semblaran obra vostra; i an aquests homes que haureu arrencat de les portes de la mort, vos els estimareu com a fills; i ja no els perdreu mai més de vista; i allà on siau us cuidareu d'ells i dels seus semblants, i vostre amor els forçarà a l'amor; i sols per aquesta obra de perdó amb què començareu, Barcelona ja començarà a ésser una ciutat. Perquè els de fora que ho sàpiguen no diran pas –que no ho puguen dir!–: –An aquest i an aquell els salvaren i redimiren aquests o aquells, els blancs, els negres o els rojos–; sinó que hauran de dir: –Barcelona ha demanat i obtingut el perdó dels seus condemnats a mort. I per bombes que després hi hagi,

Barcelona ja no podrà ésser dita la «ciutat de les bombes»; sinó que l'anomenada us vindrà d'una altra cosa que és més forta que totes les bombes plegades i que tots els odís i que tota la malícia humana: l'anomenada us vindrà de l'amor, i Barcelona serà dita: «la ciutat del perdó», i des d'aquell punt i hora començarà a ésser una ciutat.

Doncs comencem-la: Al Rei que pot perdonar, als seus Ministres que poden aconsellar-li el perdó, als jutges que poden temperar la justícia amb la pietat: Perdó pels condemnats a mort de Barcelona! Caritat per tots!

I bella cosa fóra que comencessin els més ofesos.

10-X-1909

LA IGLÉSIA CREMADA

Jo mai havia oït una Missa com aquella. La volta de la iglésia esgalabrada, les parets fumades i escrostonades, els altars destruïts, absents, sobretot aquell gran buit negre al fons on fou l'altar major, la sofera invisible sota la pols de la runa, cap banc per a seure, i tothom dret o agenollat de cara a una mesa de fusta amb un Sant Crist damunt i un torrent de sol entrant per l'esgalabrat de la volta amb una munió de mosques dansant en la llum crua que aclaria tota la iglésia i feia semblar que oïem la Missa al mig del carrer. El sol queia de ple en la mesa de fusta on el capellà, pobrament ornamentat, celebrava; mentres en el cor, sense barana, cantaven els altres, arrambats a la paret per a no caure endavant...

Jo mai havia oït una missa com aquella. El Sacrifici era allí present, viu i sagnant, com si el Crist tornés a morir pels homes, i altra vegada en el Cenacle hagués deixat el seu Cos i la seva Sang en el Pa i el Vi. El Pa i el Vi semblaven fets de fresc: l'Hòstia semblava palpilar, i el vi, a l'ésser abocat al calze a la llum del sol, semblava sang que rajava... Jo mai havia oït una Missa com aquella.

Iestic ben cert que tots els que érem allí, davant del Sacrifici celebrat en la pobra mesa de fusta blanca, davant del Crist maltractat, que era tot son ornament entre la pols i la runa i el vent i el sol que entraven, i sentint encara entorn nostre el rastre de destrucció i blasfèmia que tan de poc havien passat per aquell mateix aire, on ara tornava a fer-se present el Sacrifici, el sentíem com mai l'haguéssim sentit i ens

penetrava amb una virtut nova i actual com sols poguessin haver-la experimentada els primers cristians perseguits i amagats en un racó de les catacumbes, delitant-se majorment entre el perill i la negació, en la iniciació del Misteri redemptor...

I llavors m'assaltà el pensament, el sentiment, de que la Missa sempre hauria d'oir-se aixís, tremolant, i me semblà que després d'oferrir el Sacrifici, el capellà se girava de cara a la gent que anaven entrant encara pel portal sense porta, la gent del carrer, corpresos al passar de veure al descobert la celebració del Sant Misteri i aturant-s'hi encantats; que el capellà –dic– se girava i deia, cridant, a la gentada:

«Entreu, entreu, la porta és ben oberta; vosaltres mateixos us l'heu oberta amb el foc i el ferro de l'odi: i ara heu's aquí que trobeu a dintre el Misteri més gran de l'Amor rediviu. Destruint la iglésia heu restaurat la iglésia, la que se fundà per a vosaltres, els pobres, els oprimits, els desesperats... I com ara la vèieu tancada, enriquida per dintre, emparada pels que hi venien a adormir el seu cor en la pau de les tenebres, vosaltres, amb la vostra pobresa i la vostra rebel·lió i la vostra desesperació, n'heu investit la porta, i en els murs tan fermes heu obert la bretxa, i us l'heu reconquistada. I a nosaltres, els seus ministres, heu tornat, amb la persecució, l'antiga dignitat, i a la nostra paraula l'eficàcia amb la vostra blasfèmia, i al Misteri de la Sang una virtut ja quasi desconeguda, amb la sang nova que s'ha vessat en la lluita. Que és estrany! El foc ha construït, la blasfèmia ha purificat, l'odi al Cirst ha reinstaurat al Crist en sa casa... Aneu-hi entrant, aneu-hi entrant; aquí el trobareu com encara no el coneixíeu, com Ell és en vida i veritat, com Ell vol ésser conegut pertot, i sobretot, per vosaltres...».

Quant astorada, eh?, s'hauria quedat la gent, quant muda i bocabada, si el capellà s'hagués girat sobtadament dient-los aquestes o semblants paraules! I jo estic en que les digué, o que tals paraules estaven en els aires d'aquella iglésia cremada; perquè jo les vaig sentir, no sé com, però sí sé que em retrunyien per dintre, que m'eixordaven. Aixís, quan en el moment august, el sacerdot alçà davant la gent l'Hòstia i el Calze, el Crist se'm féu tan present, tan viu en el meu cor, que no puc dir-ho... Jo mai havia oït una Missa com aquella; i, en comparació, puc dir que mai havia oït Missa. No ho sabem, no ho sabem lo que és això: i potser la major part dels cristians ens n'anem d'aquest món sense haver conegut encara al Crist. Ja és prou que aquesta gent ens l'hagi hagut de donar a conèixer ara de tal manera.

Sí, ara ho veig, la Iglésia en viu de la persecució, perquè nasqué substancial amb ella; i el seu major perill està en la pau. Per això cobra

força del poble, al perseguir-la quan la veu triomfant. Perquè el Crist ho digué als seus deixebles que sempre foren perseguits: aixís és que quan no són perseguits pels poders d'autoritat, ho són pels miserables que, sense saber-ho, volen tornar-la a son natural estat de dolor.

Perquè aquesta és la llei de l'amor: patir per a no adormir-se, ésser contrariat per a agafar major empenta; ésser oprimat per a esclatar. I les multituds, quan més semblen mogudes per l'odi, no fan sinó actuar segons aquesta llei i l'obeeixen sense coneixement, esgarriant-se per mil camins en les tenebres, cercant sortida a la llum.

Aixís vos haurà sobtat moltes vegades una certa semblança que les sectes antigues tenen amb la primitiva Iglésia cristiana: s'hi assemblen en que invoquen com ideal un estat d'humanitat més perfecte; en què, en nom d'ell abominen dels satisfets; en que treballen sobretot entre els pobres, els ignorants i els desesperats; i en que el seus apòstols i seguidors quan convé saben morir.

¿D'on els ve aquesta fe i aquesta eficàcia i aquest valor? ¿no us ho heu preguntat mai, vosaltres, tot condemnant-los? ¿La teniu vosaltres aquesta valentia per a defensar la vostra fe? I l'hauríeu de tenir major, perquè vosaltres professeu la fe del Crist, que és la veritable i segura, mentres que el seu ideal no s'alça ni un pam de terra. Doncs, què és això?

Jo us ho diré: que la seva, encara que sense llum, és una fe viva, i la vostra amb tot i venir-ne de sigles la llum del cel, és una fe morta. ¿Què feu vosaltres per a sostenir la vostra fe? ¿Què fan ells? Vosaltres la professeu maquinalment, com una rutina; complint amb certes pràctiques exteriors fins i a tant que no us impliquen fadiga ni perill. Ells practiquen la seva amb esforç i no es miren a arriscar-hi fins la vida. Doncs, ¿de què us serveix a vosaltres la llum, si us heu tornat cegos? Mes ells tenen els ulls tan oberts, que el rajolí de sol de justícia que es filtra per la seva tenebra abasta a il·luminar-vos la vida i la mort d'una manera que ja no és per als vostres ulls. Ells són el caos que vol brillar a la llum; mes a vosaltres la llum que us toca ja és en va, i mor en vosaltres mateixos, perquè heu perdut la transparència i el brill i no podeu retornar-la. Si avui el Crist tornés a començar en la terra, jo em penso que els qui se n'hi anirien darrera foren més aviat ells que no pas vosaltres!

Mes ara ells no veuen el Crist i van contra la seva Iglésia: és dir, contra la vostra. Per què? Perquè entre vosaltres no hi estan bé, perquè hi troben massa pau, massa ordenació, massa acabament. I el seu cor, aturamentat per la ignorància, per la pobresa, per la impotència del seu desig, no vol pau, que vol guerra; no vol ordre, que vol desordre; no vol acabament, sinó començament i novetat. Per això, a la seva manera,

s'han fet una altra iglésia. Com que veuen la Iglésia del Crist ocupada per la pau, ordenada, acabada, n'hi aixequen davant una altra sense Crist, càdica, perseguida, plena de turment i inquietud, però també d'esperança. Aquesta és la seva, és la bona per ells, la que s'ajusta a la seva fe inquieta, i per això, viva. La fe s'adorm en la quietud, i a la fi mor. Per això Sant Pau digué que de la fe, l'esperança i la caritat, la major era la caritat; i l'últim i major manament de Jesús fou el de l'amor: perquè l'amor no pot estar quiet, i així sols ell pot mantenir despertes i vives totes les demés virtuts que, sense l'amor, és com si no fossin.

I heu's aquí el vostre mal: que en la Iglésia del Crist hi cerqueu massa la pau, que hi entreu sense l'amor, que us hi adormiu, que se us hi està morint la fe!

Penseu-ho bé, ¿què li aneu a demanar vosaltres al Crist en sa Iglésia? Hi aneu amb pas esmorteït, a cercar la quietud sota ses voltes (i això si no hi aneu per pura vanitat); a oblidar vostres quefers i vostres inquietuds; a reposar de les vostres fatigues si en teniu; i si no, a entretenir els vostres ocis, a bressar la vostra lassitud en la lenta majestat dels cants sagrats i en els núvols olorosos de l'encens: a dormir. ¿I què li demaneu al Crist, si és que encara us resta l'esma de demanar-li alguna cosa? Li demaneu pau, quietud, oblit, que aparti de vosaltres la tribulació i l'amargura, que us dongui un bon son.

Doncs no és aquesta la pau del Crist. «La meua pau us dono, la meua pau us deixo»; digué: la «meua», que no és la pau d'aquest món. Mes vosaltres voleu instaurar la Iglésia en la pau del món, i per això els altres, quan us hi veuen, no hi poden entrar que no se'ls alci del pit inquiet un clam de guerra, i es rebel·len omplint el temple de clamor de la blasfèmia, i en foragiten amb terror als fidels mig adormits, insulten o sacrifiquen als ministres de l'altar, i tomben l'altar i trenquen els sants de pedra i cremen la iglésia, i la fan caure en runes. I perseguida, atropellada, fumejanta, tacada de sang i de blasfèmia, buida de cants i de la pau del món, sense portes ni altars, ni parets, ni volta, plena de vent i de sol i de pols i de mosques... i de dolor, aquella torna a ésser llavors per ells la Iglésia del Crist que moria en creu.

No l'hi torneu a pendre al reedificar-la; no vullau alçar-ne les parets més fortes, ni la volta més ben closa, ni hi poseu portes millors forrades de ferro, que no està en això la seva mellor defensa... i tornaríeu a adormir-vos-hi; ni tampoc demaneu la protecció de l'Estat per a ella, que massa semblava ja una oficina als ulls del poble en certs aspectes; ni vullau gaires diners dels rics, per a refer-la, que els pobres no puguin pensar que és cosa de l'altra banda i en rebin amb recel el benefici. Que se la re-

facin ells: aixís podrà ésser al seu modo, i sols aixís se l'estimaran.

Us penseu que mai ho farien? Oh! que la vegin com ara és: fumada, caiguda, miserable, abandonada dels rics que no hi troben son confort; abandonada de l'Estat, que ja us la defensava interessadament o de mala gana; prosseguíu-hi el vostre ministeri senzillament, tossudament, a prova de l'abandono, a prova de la misèria, als rigors del sol i del fred i la pobresa; que us hi vegin patir, que us hi vegin morir amb el Pa diví a les mans... i els pobres vindran, no en tingueu dubte, els pobres hi aniran acudint: primer, per mofa potser; després, amb curiositat, amb interès, amb admiració; i quan els tingueu allí, digueu-los planament la paraula santa, clarament per les seves orelles, tal com ella fou dita, justament per a orelles com les seves; doneu-los el Pa i el Vi de l'Eucaristia amb el gest senzill amb què Jesús degué donar-lo, i digueu-los les seves mateixes paraules... i els pobres us refaran la Iglésia, jo us ho asseguro: i que no hi caldran portes de ferro per defensar-la.

Sempre m'ha semblat que la Iglésia patia per manca de divulgació de la paraula sagrada. Jo no en sóc doctor i no sé per què les coses s'hi fan com s'hi fan; ni tampoc puc dir exactament com podrien fer-s'hi d'altra manera; però quan veig el modo com estan en el temple la major part de la gent; el modo com oïxen missa; la seva passivitat davant la tremenda energia del Sacrifici d'Amor que en l'altar se celebra; la seva ignorància de les paraules sublims que en ell són dites, i la consegüent distracció o ensopiment que s'apodera d'ells mentres davant seu està passant la cosa més forta i més interessant d'aquest món i de l'altre, no puc menys de pensar: -Déu meu! quanta sublimitat, quanta energia ineficaç, quanta riquesa perduda! La baranella del Presbiteri se'm figura espessíssima muralla que no deixa passar ni una espurna d'aquell foc sagrat, ni un raig de la resplendor del Sant Misteri que en l'altar flameja i brilla. Tot allò que es féu i que es digué per a redempció de les gents, per a edificació de les ànimes passa allí lluny de les gents, incomunicat al seu sentit, mut per les ànimes. Jo prou sé que tots els cristians tenen obligació de saber-ho el que allí passa, que algun dia els hi ha sigut ensenyat i que se'ls reclama una adhesió íntima i tota d'una peça a tot lo que el sacerdot diu de baix en baix, o en veu alta, però sempre intel·ligible en el poble -mes també veig que la gent ha oblidat aquella remota ensenyança, que només sap molt per alt el que allí passa, i que aquesta adhesió íntima i passiva a les paraules i als fets del sacerdot, no es pot sostenir sense un estímulo present i constantment renovat, perquè requeriria una finesa espiritual o un fervor místic que no pot suposar-se ni exigir-se sinó en algunes ànimes rares i escollides i que els llibres devo-

cionaris que solen posar-se en mans de la gent –que saben llegir– s'ha de confessar que no basten a promoure'l, i fins cal dir que de vegades més aviat l'adormen o l'extravien.

Mentres que jo m'imagino que, si es diguessin en alta veu i ben comprensibles per tothom els salms fortíssims del començament, i els fidels en sa llengua natural poguessin alternar-hi; si fossin llegides, cridades, al poble les paraules de foc de les Epístoles de Sant Pau, que es poden ben dir adreçades a tots els homes de tots els temps; si fos anunciat cada dia a la gent l'Evangeli en la divina simplicitat dels seus passatges; si el sacerdot oferís l'incruent Sacrifici pels fidels, de modo que ells ho sentissin; si els mostrés el Pa i el Vi tremolant i fent-los tremolar de l'inagotable sentit de les paraules que en fan el Cos i la Sang de Déu, i tothom consumés amb ell el sacrifici, i la Comunió ho fos en tot el sentit de la paraula... ah! ja n'estic ben cert que la gent no es distraurien ni s'adormirien; ja n'estic ben cert que per cada un fóra aquella l'hora de més forta activitat espiritual del dia o de la setmana; ja n'estic ben cert que «la gent que van a Missa» serien en tota cosa ben diferents de lo que són ara: i també estic cert que molts que ara «ja» no hi van, «encara» hi anirien, i sempre hi anirien, i el Crist regnaria d'altre modo entre els homes.

Ara us han cremat la Iglésia: perdoneu-los, perquè d'ells sí que pot ben dir-se «que no saben lo que fan», i que de no saber-ho, no en tenen pas tota la culpa. Feu que ho sàpiguen: els Doctors de la Iglésia han de dir com, però feu que ho sàpiguen; i ja que ells, amb el foc i el ferro i la blasfèmia han violat el sant recinte, no torneu a tancar-lo, sinó crideu-los a ell, tal com ells se l'han obert, omplint-lo de runes i de sang i de dolor. No reedifiqueu les runes, no n'esborreu la sang, ni poseu bàlsam al dolor: perquè no hi ha mellor esquer ni engranall per a atreure als mals contents i als que pateixen... als dolents –sí els volem dir dolents, que no sé si heu pensat bé lo just–, que és el doble sentit d'aquesta paraula que té per tota rel el Dol.

18-XII-1909

PREPARAD LOS CAMINOS

Dicen que predico un individualismo anárquico y la disolución social y la positiva vuelta al caos. Son nombres todo esto. Que me

digan si estoy en lo vivo, o si están ellos más que yo, y tal vez nos entendamos. En lo vivo estamos todos –pueden replicarme–; porque, al fin y al cabo, el socialismo, con todas sus estidades y representaciones, se realiza también por hombres vivos con sus afectos y sus simpatías personales. También el funcionario, el representante –añadirán– tiene su alma y su corazón, y los pone en el ejercicio de su cargo; y también en él se encuentra tratar con hombres, y cada cual obrará al fin como es; y así el contacto humano nunca se pierde, y la simpatía, el amor y los afectos personales actúan igualmente.

Igualmente, no –les replico–; pero claro está que actúan, y suerte de ello, porque si no, ¿dónde estaríamos ya? Supongo que el director de un hospital, de una fábrica, de una biblioteca, aunque no sienta el interés inicial de caridad, de trabajo o de cultura que inspiró la fundación de tales instituciones, alguno llegará a sentir, más allá de la ganancia de su sueldo, hacia los enfermos, los trabajadores y los estudiosos; pero ya no será bien el mismo que ejercitaría el bienhechor, el fabricante o el amante del saber que se hubiera puesto a dirigir su propia obra; y éste, por su parte, al delegar en aquél su dirección, se desprende de buena parte de su interés inicial, pierde el fervor que le daría su intervención directa, pierde vida. He aquí, pues, ya, en el primer grado de representación, dos valores humanos disminuidos.

Sigue aquél interés inicial hacia su fin por la cadena humana de las legaciones; y va del director al subdirector, al jefe de sección, al jefe de sala, al oficial, al capataz, conserje o enfermero; y al llegar aquí, ¿dónde habría quedado el calor humano del que inició la institución, si la cadena no empezara a calentarse por el otro lado, por el de los que han de recibir el bien propuesto: por el de los enfermos, de los trabajadores, de los estudiantes! Sólo en este último grado reaparece en todo su vigor la vida, la simpatía, el afecto personal de hombre a hombre. Pero ¿querréis hacerme creer que la relación, y el afecto, y la eficacia, sean los mismos que si el fundador del hospital estuviera a la cabecera del enfermo, y el fabricante entre sus trabajadores y el amante del saber entre los que lo buscan! No; ya no será igual; habrá mucho perdido.

–También habrá mucho ganado –os oigo decirme–: porque lo que se pierde tal vez en intensidad, se ganará en extensión. Una aplicación directa del afecto de cada cual a su obra y a los que han de beneficiarla, por fuerza ha de dejar muy reducido el número de éstos, y, por consiguiente, el beneficio de aquélla. Mientras que en la mayor extensión de los organismos sociales encuentran cabida gran número de actividades buenas, aun entre muchas que quedan meramente mecánicas y hasta perniciosas.

Éstas serán la espuma, el desperdicio, lo que hay que rebajar siempre de todo cálculo en grande. La Naturaleza misma procede así; por cien plantas, cien seres vivos bien logrados, ¡cuántos abortados, mal venidos o contrahechos! Pero he aquí los cien buenos. ¿Existirían éstos siquiera si la naturaleza no se hubiera expandido en aquella descuidada abundancia? Pues, asimismo, en la actividad humana socializada. En estas grandes instituciones de trabajo, de cultura, de beneficencia, se malogra ciertamente mucha fuerza espiritual, se producen acciones ineficaces y reacciones funestas, pero cuánto bien queda todavía, cuánta inteligencia aprovechada que no lo fuera, cuántas vocaciones vivas encuentran su colocación y su excelencia, cuántos males redimidos o consolados!

Está bien. No os discutiré ahora si verdaderamente, dentro de vuestro sistema, se gana en cantidad de bien, ni si, en esto, calidad vale por cantidad, aunque yo lo crea firmemente así. Por ejemplo, yo creo que vale más un San Francisco inflamando cien hombres en el amor divino y llevándose consigo a Dios en medio de un pueblo de pordioseros y de bandidos, que todo un pueblo perfectamente civilizado, esto es, perfectamente mediocre, sin ningún San Francisco; pero no discutamos esto ahora.

También os quiero conceder que tales como han venido a constituirse las modernas sociedades, por grandes aglomeraciones de hombres, necesitan hasta cierto punto esta organización mecánica que os entusiasma (como que de ellas ha nacido); y yo, pobre de mí, no he de cambiar el mundo; pero sí querría poner algo de mi espíritu en él, porque lo creo bueno. Y en nombre de este algo que creo bueno os pediría, si me prestáis alguna atención, que en este sistema de socialización de todo, que tanto os encanta, pusierais todo lo posible, todo lo que aún cabe en él de afecto humano; que cuando un empleado del tranvía, por ejemplo, pone el billete en vuestra mano, os acordarais de que aquel empleado no es un simple receptor de la empresa, sino que es —¡vaya un descubrimiento!— un hombre; y a él le pediría que al recibir la moneda de vuestra mano, viera también vuestra mano de hombre, no simplemente *un asiento* que paga. Miraos en los ojos, pensad en lo que hay dentro de uno y de otro, y tal vez os maravilléis de encontrar que hay lo mismo: una alma penando por la eternidad; ¡en el cobrador del tranvía!, sí, lo mismo que en el Rey, y en el Papa!

¡Vaya un descubrimiento! Pues yo creo que sí puede serlo, pues rara vez nos miramos así. Se acerca el general al soldado y le pregunta: —¿Cómo te llamas?— y cuantos les rodean quedan admirados de la llaneza. ¿Por qué? Contesté nuestra conciencia con remordimiento.

También os pediría que os acostumbrarais a considerar esta organización de las multitudes por abstracciones (ésta es para mí la fórmula del socialismo) no como una cosa definitiva, sino transitoria. Los progresos materiales, en el punto en que hoy están, sólo han permitido ser aprovechados por los hombres aglomerándose; la aglomeración ha producido este estado inferior de humanidad que se llama multitud, público, turba, que se mueve naturalmente por estímulos también inferiores: el instinto, la pasión, el arrebato, el pánico. Para defenderse de estos estímulos inferiores, para contrapesarlos, se ha acudido instintivamente al extremo opuesto; a lo puramente mental, a la abstracción generada en la soledad, al sistema, a la entidad, a la representación, al Estado; esto es, que lo subhumano ha propendido a equilibrarse en lo ultrahumano: y de ahí el socialismo.

Pensad, pues, que puede venir un tiempo, que ha de venir un tiempo, en que la sociedad de los hombres, librada, por la continuidad del progreso, de la inferioridad de la aglomeración, no necesite ya de la *ultranza* de la abstracción, sino que el individuo se sienta asociado y destacado al mismo tiempo de la multitud, más en su centro, y, por tanto, pueda usar más libre y serenamente de su justo valor humano, tan lejos del espíritu de turba como del espíritu de abstracción. Entonces, el tiempo del socialismo habrá pasado; y estas aglomeraciones, estas congestiones ciudadanas, estas cuadras de trabajo que parecen cuadras de rebaños, estas empresas de servicios públicos, esos Estados tan complicados, estas ciudades con sus multitudes, y sus ferrocarriles, y sus tranvías, y su ruido y barullo, y confusión y polvo, serán mirados por los hombres futuros como una edad bárbara y miserable, en que la Humanidad sufrió una dolorosa fiebre de crecimiento, y darán gracias a Dios de haber nacido algunos siglos más allá, como nosotros las damos de no haber nacido en los tiempos de Atila.

Considerad esto y preparad los caminos, para que quede todavía algo de hombre en aquellos que podrán organizarse más humanamente, para que puedan organizarse bien humanamente. Preparad los caminos. Aplicaos en lo menester a la socialización hoy todavía necesaria, pero sonriendo un poco de ella, y, sobre todo, salvando dentro de ella lo que después sería, y en el fondo es siempre, lo único necesario: el afecto humano vivo, de hombre a hombre. Preparad los caminos. Yo no pretendo ahora romperos el que seguís, porque, pobre de mí, no tengo otro hecho que daros; pero sí he querido mostraros la orientación que siento en mi alma, para que no nos extraviemos todos para siempre; y también para que no toméis a mal que sonría un poco de vuestra obra

que, para transitoria, me parece la hacéis demasiado exclusiva; y, como tal, la verdad, no acaba de interesarme.

13-VII-1911

CARTA A UNA SEÑORA

Usted va siempre por extremos, señora; pues así me reprende por místico y despreciador de esta vida a poco que yo insista en su valor espiritual orientándola hacia el más allá, como me niega la hermosura que Dios ha puesto en ella y que nos deja presentir su buen fin, aun en medio del mal y del dolor que le son inseparables. En el primer caso me exhorta a tratar con gran atención y preferencia los intereses materiales, la salud del cuerpo, el bienestar y las riquezas que pueden procurarnos la satisfacción de muchas necesidades y apetitos; en el segundo se revuelve usted contra toda tolerancia del mal y aceptación del dolor, y casi llega a la conclusión de que esta vida es un mal en sí y de que más valiera no haber nacido. Y a mí me parece usted tan pagana en el primer caso como en el segundo. No absolutamente pagana en ninguno de los dos, porque bien conozco la firmeza de su adhesión a la fe cristiana y cómo se aplica a templar uno y otro estado de su espíritu con las prácticas religiosas que de aquélla se derivan; pero sí relativamente pagana en cuanto dicha adhesión y sus prácticas más parecen en usted una actitud violenta de defensa contra los asaltos de aquel espíritu de paganismo que siente vivir en usted bien a su pesar, que no un natural y efusivo despliegue de un sentido verdaderamente cristiano de la vida.

No crea usted que yo considere ese estado de espíritu –o ese que a mí se me figura estado de su espíritu– como cosa anormal o singular en usted: éste sería caso para un director espiritual, y yo no soy nadie para esto; sino que aquel estado, tal como yo lo veo, me parece muy general, me parece constituir casi el problema moral-religioso de nuestras sociedades cristianas: el del monstruoso divorcio entre el espíritu religioso y el sentido moral. Y este problema, cuantos acostumbramos tratar en público de ideas generales, podemos tratarlo, mientras sea con la debida compostura y sin otra pretensión que la de suscitar la exposición de opiniones más autorizadas; y los que, aun dentro de lo limitado de nuestros conocimientos, lo sentimos como una cuestión urgente y dolorosa en nosotros mismos, casi diré que

tenemos el deber de tratarlo. Así quiero yo explicar y disculpar, si es posible, mi atrevimiento en dirigir a usted esta carta y el de hacerlo en público.

Digo, pues, que este modo poco cristiano de tomar la vida sólo por sus extremos, el del interés puramente terrenal o el del interés puramente eterno, yo creo que proviene de que no se nos ha explicado bien, o no se nos ha explicado de un modo bastante continuado y comprensible a todos, esa contraposición entre Dios y el mundo, que partiendo de los Libros Sagrados nos ha llegado a través de tantos escritos religiosos y de la oratoria eclesiástica y de una especie de tradición cristiana popular.

Tal como ha llegado a nosotros, tal como está, al menos, en la comprensión de la multitud cristiana, esa contraposición entre Dios y el mundo induce a muchos hombres y a muchas mujeres a creer necesaria cierta opción entre la vida religiosa y la vida mundana; o si no, y es lo más general entre los que queremos de todos modos ser llamados cristianos, en una alternación entre una y otra; de tal manera, que en los momentos en que creemos estar con Dios nos parece estar fuera del mundo, y cuando forzosamente volvemos a éste no nos traemos nada de nuestro estar con Dios.

Esta escisión de la vida –ya sea permanente, ya sea con la alternación que he dicho– a mí me parece que es fuente de muchos males, que es fuente de los mayores males en la sociedad cristiana, porque es precisamente la negación del espíritu del Evangelio, del cual nos parece, sin embargo, provenir. Es un error funesto del cual hemos de pedir continuamente a Dios y a su Iglesia que nos libren.

Esta escisión es la que induce a creer al hombre que vive de su trabajo, que todo esto de Dios es cosa de curas y beatos; es la que induce al acumulador de millones y placeres a creerse en paz con Dios con donar en vida o en muerte un millón para un asilo o para un templo; es la que nos induce, ¡ay!, a cada uno de nosotros a oír misa y a recibir los Sacramentos con una cierta devoción y frecuencia rutinarias, y a volver luego a nuestros apetitos, a nuestro egoísmo, a nuestra queja y hasta a nuestra desesperación de la vida, creyendo que cada cosa tiene su hora, y que Dios y el mundo se compensan por separado.

¡Y no es esto, no es esto! El mundo, que es enemigo de Dios, bien lo ha dicho Dios mismo por bocas inspiradas; pero nosotros hemos venido a entender que este mundo enemigo es todo el mundo, aun en aquella su esfera que puede ser la de la mayor eficacia de Dios en nosotros. Y así vaciamos al mundo de Dios y relegamos éste a la Iglesia,

es decir, al templo. Y Dios, sin embargo, quiere entrar en el trabajo penoso, y en los millones del banquero (esto es, en el modo de tomarlos y de darlos en el mundo mismo), y en el dolor que nos aguarda en casa, y en el placer de partir el pan de cada día a nuestros hijos, y en el trato que damos a nuestros amigos y nuestros enemigos, y en el ejercicio de nuestra profesión, y en todo puede Dios estar, en todo lo del mundo; de modo que el mundo enemigo suyo no es sino aquella parte precisamente de la que nosotros le echamos; que si en todas le admitiéramos, no habría mundo enemigo de Dios. Esta contraposición no está sino en la torpeza de nuestra carne: si nosotros fuéramos bien diligentes, no existiría.

«En el mundo estaba –dice Él mismo por boca de San Juan– y el mundo fue hecho por Él; y el mundo no le conoció. A los suyos vino, y los suyos no le recibieron.»

De modo que esta contraposición entre Dios y el mundo no estará sino hasta donde nosotros queramos. En cualquier parte de él donde nosotros queramos recibir a Dios, allí estará Dios y cesará la contraposición. Si sé usar de mi placer de tal modo que en él quepa Dios, en aquella parte de mi mundo estará Dios y ya no será enemiga suya; si sé ponerlo en mi dolor, allí estará; en mi lucro, allí estará; en mi tedio, en mi flojedad, en mi desesperación, allí estará también, y cada una de estas cosas dejará de ser tal al unirse con Dios. Así se unifica la vida, así se hace el mundo amigo de Dios, así muere la contraposición entre lo terrenal y lo eterno, haciéndose uno en Dios.

Y todo lo demás, sin esto, a mí me parece paganismo, o una actitud violenta de defensa por adhesión superficial a la fe y a sus prácticas.

Así me he esforzado en persuadir a usted, señora, de que cuando digo que la vida es hermosa no debe usted tomarme por un epicúreo; y de que cuando digo de orientarla hacia su más allá, no debe usted tomarme por un asceta; y de que cuando digo que todo es uno, tampoco debe tomarme por un panteísta. Porque yo sólo quiero ser cristiano; y como conozco que me falta mucho para ello, me esfuerzo en vivir cuanto puedo en Cristo; y como siento la solidaridad de las almas y me parece ver muchas dormidas, quisiera despertar alguna.

9-XI-1911

LA PANACEA

Esta distinción que solemos hacer tan terminante entre el cuerpo y el alma es hija de la soberbia de nuestra razón, que todo quiere reducirlo a sus pobres mecanismos y considerarlo dentro de las categorías bien deslindadas que le son precisas y a las que, sin embargo, escapa la vida en la inmensa riqueza de aquel misterio que es la mayor y la mejor parte de ella; y aquel pecado de soberbia nos lleva a tratarla tan mal que padece mucho.

Así, por ejemplo, solemos juzgar y decir con el mayor aplomo: «Para los males del cuerpo, el médico; para los males del alma, el director espiritual; para el cuerpo, medicina; para el alma, máximas, consejos, reflexión.» Pero yo me atrevo a preguntaros: ¿Estáis seguros de saber bien lo que en vosotros es cuerpo y lo que es alma? ¿Estáis bien seguros de saber lo que de vosotros corresponde al médico y lo que corresponde al confesor, al maestro o al amigo? ¿No os entra a veces alguna duda de si la secreción de vuestra bilis es mejor regulada por la amable conversación del médico que por la droga que os receta al fin de ella, o de si las tinieblas de vuestro espíritu han sido disipadas más por el sano ejercicio de un paseo que por las reflexiones que en el curso de él os han sido hechas?

Yo creo que mientras vivimos en nuestra vida actual el cuerpo y el alma forman una unidad que no se puede desconocer sin grave daño: llamemos a esta unidad cuerpo animado o alma encarnada, lo mismo da, con tal que no la rompamos queriendo considerar cada cosa por su lado.

Cuando bañamos y purificamos y entonamos esto que queremos llamar exclusivamente nuestro cuerpo en el agua, cuando lo unguimos y vestimos y adornamos yo creo que también lo que llamamos nuestra alma queda purificada y entonada, y unguida y vestida y adornada en mucho, y que si lo hiciéramos con perfecta conciencia e intención de la integridad de nuestra persona, es decir, dejando toda el alma en el cuerpo, aquélla quedaría tan bañada y adornada como éste, porque en tal caso, esto es, presidiendo el acto tal conciencia e intención de unidad, no son cuerpo y alma, cosa y cosa, sino una sola.

Lo mismo digo de cuando se promueve en nosotros un gran bien espiritual, que si entonces sabemos incorporarlo a nuestra unidad: es decir, que si sabemos orar con los nervios y con los músculos y con la sangre, todo esto que llamamos cuerpo queda igualmente mejorado. Y si con un tal baño espiritual no queda nuestra piel materialmente lava-

da y resplandeciente, es sólo por una limitación que nuestra naturaleza impone a la energía de aquella conciencia e intención de unidad, no porque la trayectoria se detenga por sí sola ni diverja un punto de su rectitud: que allí iría a parar si la naturaleza lo consintiera. Por no consentirlo parece a veces en la demanda; y entonces, no lo dudéis, la línea continúa más allá, aunque no sepamos cómo la perfecta unidad logra entonces toda su eficacia.

Pero ya sólo en lo que nuestra naturaleza consiente el logro es mucho y la unidad bastante manifiesta. Bien sabéis de cómo un enfermo se ha mejorado con sólo haberse trasladado del lugar donde enfermó a su casa; o por la simple presencia de una persona muy querida, o por una noticia buena. Pues yo creo que el beneficio promovido por estos hechos exteriores puede lograrse igualmente, y mucho más, con un acto interior, con un esfuerzo de conciencia de nuestra unidad personal, con una invocación a aquella cosa invulnerable, pacífica, eterna, que sentimos latir en el fondo de nuestra naturaleza, a aquello que es nuestra casa de eternidad, que es un infinito de amistad siempre presente, que es una buena noticia que nos está llegando si constantemente la escuchamos; es aquel sentirse seguro en la mano de Dios, sano o enfermo, en dolor o en descanso, muerto o vivo; aquella paz indestructible que no hay dolor, ni enfermedad, ni muerte, que pueda turbar; aquella cosa buena que nadie, nadie, ninguna criatura de Dios puede dejar de sentir si bien se atiende a sí mismo, porque está en la masa de lo que hemos sido hechos. Y aquella cosa, entonces, no hay sino avivarla con la conciencia de ella, no hay sino como acurrucarse uno y meterse todo en ella, para sentir cómo nos abriga y nos modela y nos vuelve a hacer en ella de modo que sentimos la vida afluir otra vez, y, poco a poco, subir como una marea, invadiendo, difundiéndose por nuestros miembros hasta reintegrarnos en la sanidad y el vigor de todos ellos. Y si entonces nuestra naturaleza no consiente tanto, es igual, el beneficio no se pierde, estamos seguros de encontrarlo en otra parte. Pero en éste «es igual», en el anticipado goce de este beneficio, en esta seguridad de «la otra parte» está precisamente la mayor eficacia para conservarnos en ésta. En tal indiferencia está la mayor posibilidad, porque cuanto más todo nos es uno, más fácil colocación hallamos en cualquier cosa. Cuanto más, reconociéndome en mí mismo, digo: «Ya estoy muerto», más vida siento en mí, porque entonces, en el fondo de mi conciencia conozco que, del todo muerto, nunca podré estarlo; que ante la sola potencia de eternidad que se deja sentir en nosotros, con ser nuestra medi-

da tan pequeña todavía para ella, la muerte es ya, sin embargo, una palabra vana.

Ésta me parece que ha de venir a ser una resultante ideal de sentirnos bien unos en cuerpo y alma dentro de nuestra naturaleza; y no estar, como ahora, tan torpes, que creamos que son dos cosas enemigas que hay que servir por separado. Y así, cuando por tratar de servir al alma mortificamos innecesariamente al cuerpo, la ira de éste se siente en el alma misma, porque, ¿qué otro órgano tiene aquí el alma para su función? ¿Qué más alma tengo aquí sino este cuerpo? ¿Con qué ojos veo esta puesta de sol que resplandece delante de mi ventana y me inunda de sentir, de eternidad, con qué nervios la siento, con qué cerebro la ideo, con qué corazón late en todo mi ser, sino con estos ojos, con estos nervios, con este cerebro y con este corazón de mi cuerpo, de este cuerpo que con tales usos se hace alma? ¿Cómo podré castigarle que no castigue el alma misma, si de antemano no he cometido la torpeza de separarlos? No quiero verlos sino unidos y entonces los dos serán siempre igualmente bien tratados.

Porque también es muy torpe y ridículo el otro extremo de los que atienden tanto a su cuerpo con regalos, con afeites y con drogas, que llegan a olvidar su naturaleza verdadera. Ellos bien dicen que no; dicen que es de tanto como tienen presente la necesidad de su buen estado para todo lo de la vida que lo atienden de esta manera. Pero yo lo que veo es que tal atención les quita toda otra: tan preocupados están en conservar en buen estado el martillo, que no les queda tiempo para batir el hierro. Y entonces yo pregunto: ¿para qué un martillo tan bonito?

Que tampoco es tan bonito, porque las cosas no se embellecen ni mejoran sino en su propio trabajo. Tratad de usar el cuerpo como alma y el alma como cuerpo y estaréis en algo de la unidad de su naturaleza y en su trabajo más propio, y por tanto en la única salud y belleza de toda ella.

16-XI-1911

POEMES

L'ODA INFINITA

Tinc una oda començada
que no puc acabar mai;
dia i nit me l'ha dictada
tot quant canta en la ventada,
tot quant brilla per l'espai.

Va entonar-la ma infantesa
entre ensomnis d'amor pur;
decaiguda i mig malmesa,
joventut me l'ha represa
amb compàs molt més segur.

De seguida, amb veu més forta,
m'han sigut dictats nous cants;
pro, cada any que el temps s'emporta,
veig una altra esparsa morta
i perduts els consonants.

Ja no sé com començava
ni sé com acabarà,
perquè tinc la pensa esclava
d'una força que s'esbrava
dictant-me-la sens parar.

I aixís sempre, a la ventura,
sens saber si lliga o no,
va enllaçant la mà insegura
crits de goig, planys d'amargura,
himnes d'alta adoració.

Sols desitjo, per ma glòria,
que, si algú aquesta oda sap,
al moment en què jo mòria,
me la diga de memòria
mot per mot, de cap a cap.

Me la diga a cau d'orella
esbrinant-me, fil per fil,
de la ignota meravella
que a la vida ens aparella
el teixit ferm i subtil.

I sabré si en lo que penses,
–oh poeta extasiat!–
hi ha un ressò de les cadences
de l'aucell d'ales immenses
que nia en l'eternitat.

30-IV-1888

EL MAL CAÇADOR

La missa matinal
la diuen allà dalt
aixís que es fa de dia.

La missa de l'estiu
el capellà la diu
amb les portes obertes.

S'oeix de tots costats
quan enflaira els serrats
el ginestar de Corpus.

El caçador es deleix.
De fora estant l'oeix
amb un genoll a terra.

Al bon punt d'alçar Déu,
li bota allà al bell peu
la llebre endiastrada.

S'esventa el gos lladrant,
la llebre fuig botant,
i el caçador al darrera.

«Corres i correràs.
mai més t'aturaràs.»
Aquesta és la sentència.

«Doncs, corro i correré.
Mai més m'aturaré.
Alegre és la sentència.»

S'allunyen amb el vent,
perdent-se en un moment
els crits, la fressa, el rastre...

Passen dies i nits...
Pels marges refflorits
ha tornat Corpus Christi.

La missa matinal
la diuen allà dalt,
les portes són obertes.

En un vent de visió
passa el mal caçador
entre lladrucs i fressa.

Se gira i veu l'altar,
i al peu el capellà,
i en alt veu l'hòstia càndida.

Passa i es perd al lluny...
La boririna del juny
cenyeix l'horitzó immòbil.

Roden les estacions,
revénen els plançons:
cada any, cada any ve Corpus.

Cada any torna a passar;
cada any torna a mirar,
cada any, la missa augusta.

Cada any els capellans
tenen més cabells blancs
i aixequen més els braços.

Cada any l'hòstia es va alçant,
el temple es va aixafant
i l'hòstia puja, puja...

Passen més anys i més,
el capellà no hi és:
l'hòstia va sola en l'aire.

Amunt... amunt... amunt...
La volta perd el junt,
la llum del cel s'hi filtra.

L'hòstia s'hi va acostant,
el temple es va esquerdant...
El caçador no para.

Ve un any... la volta cau
i s'obre el gran cel blau
damunt de l'hòstia blanca,

que s'alça lentament...
Al ser l'estiu vinent
floreix el temple en runes.

Se'n va pujant al cel...
El caçador, amb anhel,
cada any, cada any la mira.

L'hòstia per anar al zenit,
té l'espai infinit,
i ell, per caçar, encisat,
té el temps, l'eternitat...

1896

LA FI D'EN SERRALLONGA

–Pare, absoleu-me: só cansat de viure.
–T'escomet a bona hora el cansament.
La teva via s'ha acabat i ets lliure
d'anar-te'n al repòs eternalment.
Mes, abans d'adormir-te i reposar-te,
cal que et recordis dels teus grans pecats:
tots aquells que jo puga perdonar-te,
també de Déu seran-te perdonats.
–El primer pecat meu és l'orgull, pare:
jo só aquell que he tingut un rei al cos;
mai he pogut sofrir que algú em manare:
fer la llei a tot déu era el meu goig.
Perxò he tingut tant odi al rei d'Espanya
i li he fet la guerra jo tot sol.
Ell la terra ens ha omplert de gent estranya
i manar-nos-ho tot és lo que vol.
Doncs, jo li he dit: «No em plau!». I, via fora!
he anat pel món com m'ha vingut a plaer,
he fet lo que he volgut, lliure a tota hora,
i no he obeït llei, ni rei, ni res.
I, tant se val!, és una bella cosa
fer tremolar tothom i estar segur!
Cap respecte en ma via m'ha fet nosa,
mai he baixat la testa per ningú...
–Més, ara...
–Mes, ara que ja sé que compareixo
en presència del Déu omnipotent...
–Te'n penedeixes?
–Sí, me'n penedeixo.
–Doncs, sia't perdonat.

-Amén, amén...

-Quin altre pecat tens?

-La ira, pare.

Quan m'encenc no tinc fre ni aturador,
me giro contra el món, Déu i sa Mare,
i tot voldria dur-ho a destrucció.

Pare, he estat crudel: moltes vegades
m'he delitat veient rajar la sang;
he vist alçar-se a mi mans ajuntades
i segar-se genolls caient al fang.

I jo me n'he rigut, perquè em plavia,
i, podent perdonar, no he perdonat...

És una cosa dolça i fa alegria
veure un enemic als peus ben manillat!

I fer mal! I fer mal! Allò era viure:

destruir sols per gust i per voler;

sentir plorar tothom i poder riure...

Ser com rei de dolor... És bell, a fe!

-Fill meu! Fill meu! Això és massa malesa;

això és un mal esprit que tens al cos:

encara en parles amb la vista encesa

en foc d'infern!...

-No, no!... Ja ve el repòs.

Doncs, ara que ja sé que compareixo
en presència de Déu omnipotent...

-Te'n penedeixes?

-Sí, me'n penedeixo.

-Doncs, sia't perdonat.

-Amén, amén...

-També he tingut enveja i mala bava
per corrompre la glòria dels demés:
allí on jo he conegut que no arribava,
no he volgut que cap altre hi arribés.
D'aquell que em feia ombra o bé respecte,
m'he gaudit fent-ne córrer males veus,
i, tot fingint-li acatament i afecte,
li anava segant l'herba sota els peus.

De lo que no he entès, n'he dit mentida,
dels fets més grans que els meus, n'he dit rampells,

he volgut sols un pes, sols una mida:
la meva: els que en passaven, pobres d'ells!
Rebaixar, rebaixar, fins que es confonga
tothom en un mesquí i humil estol,
i al damunt en Joan Sala i Serrallonga,
sent més que tots i governant tot sol.

-Mes, ara...

-Mes, ara, que ja sé que compareixo
en presència de Déu omnipotent...

-Te'n penedeixes?

-Sí, me'n penedeixo.

-Doncs, sia't perdonat.

-Amén, amén...

-He estat avar: mai he tingut de sobra,
sempre he anat per més al camí ral;
per molt que posseís, sentia'm pobre
i amb la por d'anar a raure a l'hospital.
Ai! La cobdícia no em deixava viure,
era roí pels altres i per mi:
per un parell de bous, per una lliura,
hauria fet deu hores de camí.
Veure'm diner apilat me consolava;
mes fruir no podia'n altrament
que pensant a quants altres els mancava
allò que era per mi un bon passament.
«Això és ben meu, -pensava; -això no falla:
els altres, si misèria o fam vingués,
que es pengin!» I, llavors, ni una malla
hauria dat a un pobre que passés.

-Més, ara...

-Mes, ara, que ja sé que compareixo
en presència de Déu omnipotent...

-Te'n penedeixes?

-Sí, me'n penedeixo.

-Doncs, sia't perdonat.

-Amén, amén...

-La peresa, la gola i la luxúria
ben cert que foren mos pecats més xics;
pro algun cop m'ha plagut deixar la fúria

dels combats, lluny d'amics i d'enemics.
Me n'anava a fer cap a la masia
oblidada en el fons d'alguna vall,
i m'entaulava en bona companyia,
menyspreant tota lluita i tot treball.
Llavores jo me'n reia de la guerra
i dels meus que es batien, capsigranys!
i tant se me'n donava que la terra
la manessin els propis o els estranys.
Ben menjat, ben begut, plavia'm jeure
a bona ombra per fer la migdiada,
cantant cançons d'amor que fan distreure,
o escoltant els aucells en la brancada.
Si llavores passava alguna mossa
revinguda de cos, jo la cridava,
ella venia a mi, la deshonorava,
i encara se'n tenia per ditxosa.
-I goses riure?
-Era cosa bona...
-Mes no ho és pas a l'hora de la mort.
-Bon menjar, bon oblit i jeure amb dona:
mai havia trobat millor conhort.
-Mes ara...
-Mes, ara, que ja sé que compareixo
en presència de Déu omnipotent...
-Te'n penedeixes?
-Sí, me'n penedeixo.
-Doncs, sia't perdonat.
-Amén, amén...

-I el tracte amb na Joana, no és injúria
que clama també a Déu Nostre Senyor?
Acusa't:

-Pare, no!... no fou luxúria,
sinó una veritable estimació.
És cert que jo, en ses carns, moltes vegades
hi he enterrat tant de força i de voler!
Mes eren llaç d'amor ses abraçades
i coronat de seny son front serè.
La Joana m'ha estat reina i esclava;

molts cops ella pensava per tots dos;
 quan jo estava adormit, ella vetllava;
 ella m'ha fet valent i poderós.
 M'ha ajudat amb l'esguard, amb la paraula;
 si ha calgut, amb la força del seu braç;
 cada migdia m'ha llescat pa a taula
 i cada vespre m'ha alegrat el jaç.
 En paga, jo li he estat amant sol·lícit...
 D'això també me n'haig de penedir?
 -Fou un amor desordenat i il·lícit!
 -Doncs... tan se val!... me'n penedeixo, sí!
 -Tens algun pecat més dins teu?
 -No, pare.
 -De tots els que m'has dit i els que has comès
 contrit demanes perdó a Déu?
 -Sí, pare.
 -I et sap greu de tot cor d'haver-lo ofès?
 -Sí.
 -Doncs en nom de Déu omnipotent,
 Pare, Fill i Esperit Sant, t'absolc. Amén.

 -Moriré resant el Credo;
 mes digueu an el botxí
 que no em mati fins i a tant
 que m'hagi sentit a dir:
 «Crec en la resurrecció de la carn.»

 1900

CANT ESPIRITUAL

Si el món ja és tan formós, Senyor, si es mira
 amb la pau vostra a dintre de l'ull nostre,
 què més ens podeu dar en una altra vida?

Perxò estic tan gelós dels ulls, i el rostre,
 i el cos que m'heu donat, Senyor, i el cor
 que s'hi mou sempre... i temo tant la mort!

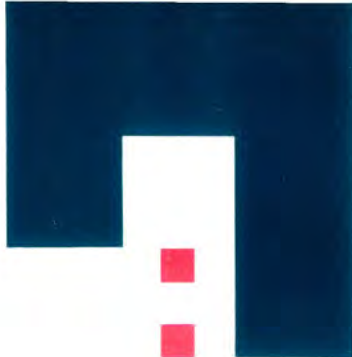
Amb quins altres sentits me'l fareu veure

aquest cel blau damunt de les muntanyes,
i el mar immens, i el sol que pertot brilla?
Deu-me en aquests sentits l'eterna pau
i no voldré més cel que aquest cel blau.

Aquell que a cap moment li digué «-Atura't»
sinó al mateix que li digué la mort,
jo no l'entenc, Senyor; jo, que voldria
aturar a tants moments de cada dia
per fé'ls eterns a dintre del meu cor!...
O és que aquest «fer etern» és ja la mort?
Mes llavors, la vida, què seria?
Fóra, només, l'ombra del temps que passa,
i la il·lusió del lluny i del a prop,
i el compte de lo molt, i el poc, i el massa,
enganyador, perquè ja tot ho és tot?

Tant se val! Aquest món, sia com sia,
tan divers, tan extens, tan temporal;
aquesta terra, amb tot lo que s'hi cria,
és ma pàtria, Senyor: i no podria
ésser també una pàtria celestial?
Home só i és humana ma mesura
per tot quant puga creure i esperar:
si ma fe i ma esperança aquí s'atura,
me'n fareu una culpa més enllà?
Més enllà veig el cel i les estrelles,
i encara allí voldria ésser-hi hom:
si heu fet les coses a mos ulls tan belles,
si heu fet mos ulls i mos sentits per elles,
per què aclucà'ls cercant un altre *com?*
Si per mi com aquest no n'hi haurà cap!
Ja ho sé que sou, Senyor; pro on sou, qui ho sap?
Tot lo que veig se vos assembla en mi...
Deixeu-me creure, doncs, que sou aquí.
I quan vinga aquella hora de temença
en què s'acluquin aquests ulls humans,
obriu-me'n, Senyor, uns altres de més grans
per contemplar la vostra faç immensa.
Sia'm la mort una major naixença!

1909-1910

FUNDACIÓ JOAN MARAGALL
CRISTIANISME I CULTURA

Editorial Claret

